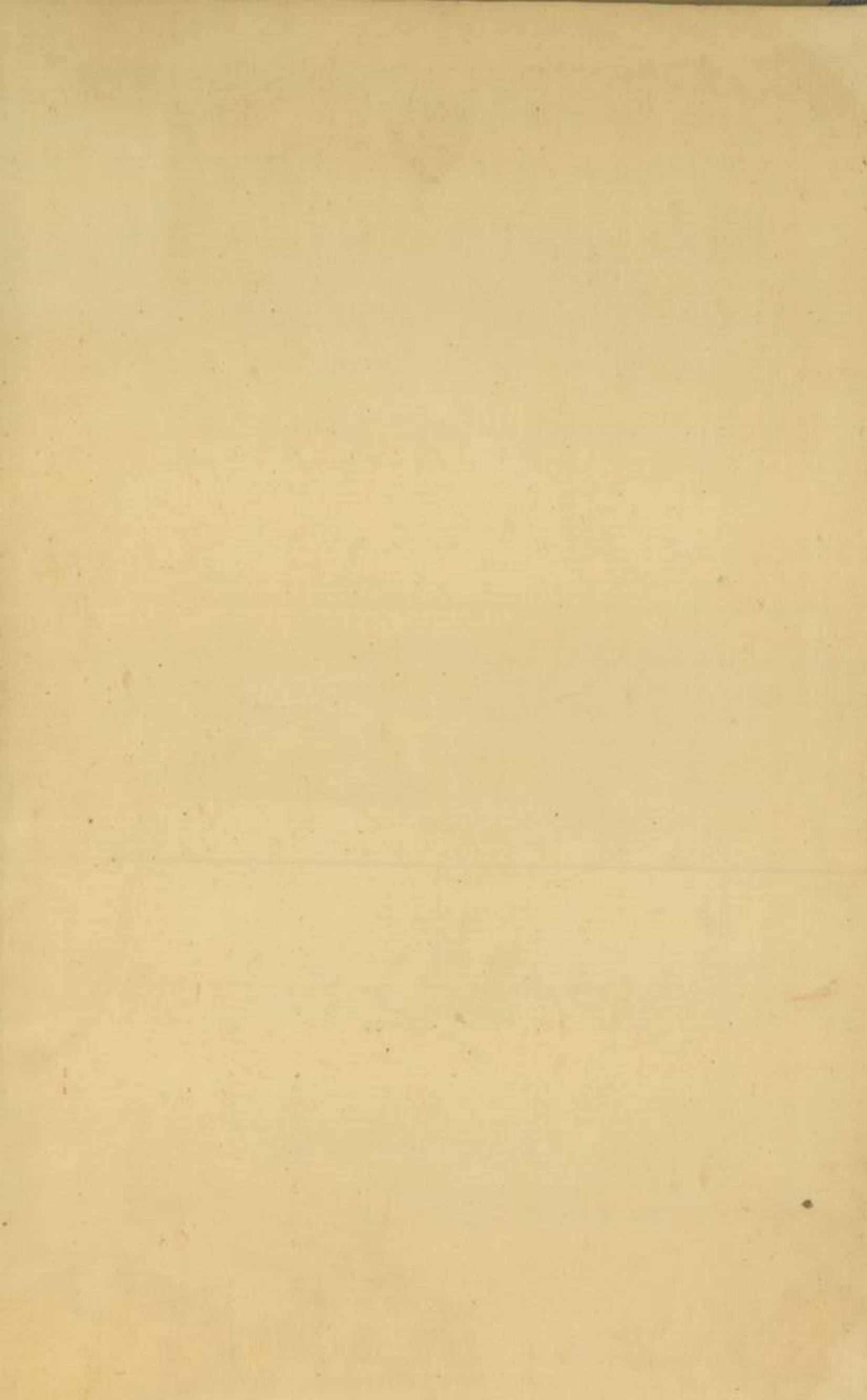

О. Стороженко

Укр. оповідання.

2956

УКРАЇНСЬКІ ОПОВІДАННЯ

ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА.

I. СЕ ТАКА БАБА, ЩО ЧОРТЬ ЇЙ НА МАХОВИХЪ ВИЛАХЪ ЧОБОТИ
ОДДАВАВЪ. — II. ВЧИ ЛИНОВОГО НЕ МОЛОТОМЪ, А ГОЛОДОМЪ. —
III. НЕ ВПУСТИ РАКА ЗЪ РОТА. — IV. ДВА БРАТИ. — V. ЛУЧЧЕ
НЕХАЙ БУДЕ ЗЛИЙ, НІЖЪ ДУРНИЙ. — VI. РОЗУМНИЙ ВРЕШЕ ЩОБЪ
НЕ ВІЙ ДОБУТИ.

124
12.

ВЕРИЖИНСЬКА ПЕЧАТКА

САНКТПЕТЕРБУРГЪ

1863.

ВНОО
20 ПЕРІОД

8

38

Одобрено ценсурою, Декабря 29-го дня 1862 г.

Державна Публічна
БІБЛІОТЕКА УРСР
Інв. 240814

ДНБ АН УРСР-1965

ВЪ ТИПОГРАФІИ П. А. КУЛИША.

ВНОО
ЗВІРЕНО 20 09

ЗЪ НАРОДНІХЪ УСТЪ.

58573. 1.

Вч 2956

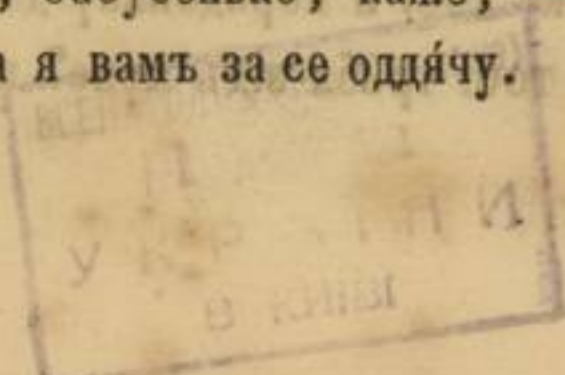
СЕ ТАКА БАБА, ЩО ЧОРТЬ ІЙ НА МАХОВИХЪ ВИЛАХЪ ЧОБОТИ ОДДАВАВЪ.

Жило въ селі такé чéсне та тiхе подружжя; не тiльки не лаялись, и свáрки мiжъ ними нiколи нiякої не було; якъ кажутъ:

»Любилися, кохалися, якъ голубивъ пара.«

Янголи, глядючи на щасливе iхъ життiя, радувались и втiшались, а чóрту було не по-нутру, — найбiльшъ одъ того, що не можна ёму нiякъ увiйти до нихъ у хату. Чого вже вінъ не робивъ, якъ бiля iхъ не захожувавсь, щобъ вони хочъ полаялись! нiчого не вiдавъ. Досáдно чóрту. »Що тутъ,« думае, »робити?« Далi згадавъ, що въ сiмъ же селi е преiхiдна баба, зъ бiса хiтра й лукава; отъ вінъ, не довго думавши, и прийшовъ до неi за порáдою.

— Бúдь ласкава, бабúсенько, каже, — допоможiть мiнi въ моёму дiлi, а я вамъ за се оддiчу.

— Дóбре; кажи́, чо́го тобі трéба?.. не пéрвому та-
кóму жъ чóрту, якъ и ти, я въ пригóді ста́ла.

— Чи ви зна́ете оттé гáспідське подру́жжя, Якова
й Катері́ну, що въ душі́ вонó въ мéне сиді́ть?

— Зна́ю; а щó?

— Чи не мóжна бъ якимъ-не́будь пóбитомъ розве-
сті́ сю гéмонську па́ру? Хочъ б́и прина́ймні пола́ялись!

— Чомъ не мóжна? А щó ти м́ні за се дасі́?

— Щó душі́ тво́їй завгóдно.

— Червóні чóботи зъ срі́бними подкíвкáми?...

— Дóбре, — ка́же, — хочъ зъ золотíми!

Згодíлись, а чортъ віри не йме. »Якъ-такі́,« дýмає,
»я и чортъ, а нічо́го не вдíявъ, атó щобъ вонá, чортъ
ба́тька зна щó такé, ба́ба, та зробíла!«

Дурн́ий, хочъ и чóртъ! и то́го не знавъ, про щó дав-
но́ вже лю́де ка́жуть: що въ старо́ї іхі́дної ба́би дéсять
чортівъ сиді́ть, та ще й на двáдцять сiдала гуля́ють,
що — де чортъ не справитця, туді́ ба́бу пі́шле!

Ті́льки ба́ба віпровадила чóрта, за́разъ натягла́ на
се́бе ко́жущáнку та й побі́гла до цéркви. Ще й у одно́го
дзвóна не дзвоні́ли, а вонá вже стоі́ть на ба́бiнцю и
хрiститця та поклóни б́є, а самá погля́дує. Ста́ли
лю́де збiра́тись. Ті́льки вгляді́ла Якова, за́разъ до ёго и
пiдскóчила.

— Ой жаль м́ні тебе́, чоловiче! — ка́же, схилíвши
на́ бiкъ го́лову, — дýже жаль! Не зна́ю, якъ тебе́ й ві-
рятува́ть, якú тобі́ й порáдоньку да́ть!...

— Чо́го тобі́ трéба відъ мéне? пита́ Якiвъ.

— Охъ, мій голубе! велике, превелике горе тебе чека, нещасливого!

— Якé горе?

— Жінка тебе не любить; зрадила тобі небóга, закохалася въ Семéна Прудкóго, и налагодилась тебе зъ світа зігнати, зарізати!...

— Скажéна ба́бо! що ти ка́жешъ? — скрікнувъ Яківъ. — Та въ мене жінка т́ха, якъ гóрлиця; вона мене любить — душі въ собі не ч́е!

— Мій голубе сізий! не йми жъ міні віри, коли не хочешъ, тільки сл́хай, що я тобі казатиму, та й роби, що самъ знаешъ....

— Кажі.

— Сёгóдні, якъ вёрнесся одъ цёркви додóму, жінка стане тобі ськати въ голові.... Гляді жъ: якъ побачишъ ніжъ, швідче сскакуй, щóбъ вона не перетяла тобі горлянки!

— Тьфу на твогó лісого ба́тька! — скрікнувъ Яківъ, ажъ перехрестівся. — Якé неподóбне вигáдуе! Нехай вонó на тво́й голові окошітця!... Та одъ не́і скорішъ у цёркву.

А чортъ, перекинувшись горобцёмъ, сл́ха та зъ радощівъ ажъ підскакуе, та хвóстикомъ вертіть. Бачить диявольський си́нъ, що бісова ба́ба гараздъ-такі засмутила чоловіка; бо ввійшовъ у цёркву и не перехрестівся.

Съ цёркви метну́лась ба́ба до Катеріни; полетівъ за нею и чортъ. »Побачимо«, д́мае собі, »що дальшъ б́де!«

Катеріна, випровадивши свого чоловіка до церкви, пораетця біля печі, весела й щаслива, якъ пташечка, а пісня такъ и виливається изъ самого серця: сказано — любить, щаслива, весела. И не схаменулась небóга, якъ ліхо затуркотіло у віконце.

— Хто тамъ? — пита Катеріна.

— Се я, — обізва́лась ба́ба. — Відчині!

Війшла ба́ба въ хату, збіднилась, хліпа, мовчки сіла на лаві, и на добрі-день не сказала.

— Чого се, баб́усю, ви такі смутні? — пита Катеріна.

— Серденько мо́е, дитинко моя люба! — ка́же ба́ба, ва́жко зітхну́вши, — не пита́й мене: не зъ добримі віст́ями я до тебе прийшла... Лу́чче бъ міні старо́ї и не дожи́ть до сії люто́ї бідоньки... — И зновъ роспусти́ла патёки и заголосі́ла на всю хату: — Пропала ти, дочечко, на-віки пропала!... Не любить тебе твій Яківъ: причарува́ли ёго до себе зліі лю́де, одверну́ли ёго одъ твого́ серця!...

— Оттакé вігада́й! — ка́же молоді́ця, засмія́вшись. — Та тако́ї вірної дружи́ни, якъ мій Яківъ, — неха́й здоро́въ бу́де, — на всёму світі не знайти́!

— Охъ лішенько мо́е! та́къ и я думала, та не такъ воно́ вийшло. Слу́хай, се́рце. Позавчо́ра приходила до мене удова́ Бистрі́ха — щобъ ій добра́ не бу́ло! — и просі́ла зілля. »На́ що тобі?« пита́ю. Не хотіла спёршу ка́зати, а тамъ и призна́лась: »Закоха́лась,« ка́же, »у Якова, Катеріниного чоловіка... причарува́ти. Вінъ

дуже любить свою гладку жінку. « Я їй не дала: сказала, що в мене нема того зілля. Сьогодні оце йду до церкви, зиркь — аж твій Яків ходить біля Бистришиної хати, якимось чудно дивитця и голову повуривъ. »Охъ міні лишенько!« думаю, »чогó сé вінъ такий? щось не благополучно!« Скорішъ у хату до Бистрихи; питаю, а вона усміхаєтця, та й каже: »Ажъ у Пётрикахъ достала того зілля.« Якъ ножёмъ мене вь сёрце штрикнула! Де бъ то не достала? тільки глянула я на бідолаху, заразъ и пізнала, що вже ёму дадено. Несчүлась, якъ оце и до тебе прибігла.... Охъ міні лихо тяжкее! пропала жъ ти, моя гóрличко, на-віки пропала!...

И зновъ заголосіла на всю хату.

Слүха молодіця, и вже не смієтця: склепілися ўстонька їй посініли; самá — якъ крейда; на óчахъ тремтять слёзи; вся трүситця и хапаєтця за стіль, щобъ не впасти.

— Бабүсенько, венько моя! — заголосіла Катеріна, облівшись гіркіми, — вірятуй же мене нещасливу, вірятуй мого бідного Якова! Якъ вінъ мене покине, то їй я світъ покину, самá на себе рүки наложу!

— Вірятую, моє сёрденько, вірятую, не дамъ злій личині верховодить надъ ва́ми! тільки, моя голубонько, треба якъ найшвидче одворожувати, поки ще твій Яківъ не перецївъ недопїйла, поки супротівникъ не засївъ ёму вь потїлиці.... Чи нема вь тебе гóстро-го ножа?

Молоди́ця скорéнько подала́ ба́бі ножа́. Отъ вона́ пошепта́ла, пошахрува́ла надъ нимъ, та й ка́же:

— Озьми́ жъ сёго́ пожа́, и якъ вéрнетця одъ Би-стри́хи твiй чоловiкъ, то поська́ешъ ёму́ въ голо́ві, а якъ за́сне, то симъ ноже́мъ одрiжешъ у ёго́ прядку во-ло́сся и оддаси́ ми́ні, то я за́разъ розiбью́ ти ча́ри якъ чо́ртовiй ма́тері, и приверну́ твого́ Якова зновъ до те́бе!

Катери́на ажъ ру́ки ци́лує у бiсовоi ви́дми та дякує, а чортъ, си́дячи на ви́кні, усé чу́є, и вéсело бъ то ёму́, и стра́шно. »Не бiсова ба́ба!« дума́є, »яка́ жъ лука́ва та iхiдна! Съ тако́ю и на́шому бра́тові не безпе́чно.«

Поти́пала вра́жа ба́ба додо́му, тiльки погля́дує на свої ди́ряві череви́ки, та дума́є, яка́-то вона́ га́рна бу́де въ черво́нихъ чобо́тяхъ! А бiдна молоди́ця въ своїй ха́ті ми́сця собі не приберé; и ру́ки ла́мле, и ги́рко пла́че: се́рце кро́втю облива́етця.

И Яки́въ смутни́й поверта́етця до до́му. Хочъ и не-поня́въ ба́бі ви́ри, одна́къ ва́жно ста́ло на ду́ші одъ од-но́i чу́тки, що въ ёго́ дружи́на невірна. Пову́ро ви́йшовъ у ха́ту и зъ пи́дло́бья гледі́ть на жи́нку. И Катери́на не привіта́є ёго́; не кiнула́сь, якъ за́вжде, ёму́ назу́стрічъ; стоiть якъ у зе́млю вко́пана.

»Що́ ста́лося зъ мо́єю жи́нкою?« дума́є Яки́въ, пи́ль-но на не́ї ди́влячись.

»Се не мiй Яки́въ«, дума́є молоди́ця: »такимъ по́гля-домъ ви́нъ на ме́не ни́коли не диві́всь!

Посiда́ли, — одно́ до дру́гого сло́ва не промо́вить: обо́хъ тя́жко-ва́жко на ду́ші. Да́лі Катери́на й ка́же:

— Якове, може бь я тобі поськала въ голові, поки страва упріе.

Ажъ здригнувся сердешний Яківъ, почувши се, ажъ груди ёму заложило.

— Дóбре... лédві промóвивъ сердешний и подумавъ собі: »Мáбутъ не брехáла бáба.«

Охъ, щось же не добромъ у сій щасливій хаті вище! Янголи ховаютьця за образі, а чортъ вийшовъ у сїни и за клямку вже берётця.

Росчісуе Катеріна гóлову Якову и приглядуєтця и прислухаєтця, чи не заснувъ вінъ; а сердешному чоловікові не до снання: сэрце въ ёго на шматкі розривáєтця. Ажъ ось здаєтця їй, що вже вінъ заснувъ. Отъ вона тихенько й вийма зпідъ себе ножá, а Яківъ хапъ її за рúбу!

— Жінко!.. щó се?.. — И закипіло....

Янголи, запліоцивши оченята, тикають съ хати, а чортъ ускóчивъ у хату, зáразъ собі и кубéлечко звивъ у пічурці.

Не зовсімъ-такі й збрехáла вража бáба: не жінка зарізала чоловіка, а чоловікъ жінку...

Лежить молодіця якъ скóшена квіточка: съ пробітимъ сэрцемъ, вся підплила крóвью, а безталанний чоловікъ рве на собі волóсся, бьётця въ сирú зéмлю.... Пропáло любе життя на світі! пропáла й душá!...

Понієсь чортъ вражій бáбі чóботи, та вже теперъ и ёму страшно до неї підступіти, — дарма що чортъ. Отъ вінъ настромівъ на махові віла чóботи, та такъ

ій и оддавъ, щобъ и не доторкнѹтись до гаспідської
відьми.

Відсіля жъ то й віроілась пріказка: Се, мовлявъ,
такá бáба, що чортъ ій на маховіхъ вілахъ чóботи од-
давáвъ.

ВЧИ ЛІНИВОГО НЕ МОЛОТОМЪ, А ГОЛОДОМЪ.

Багáтому хазяїну послáвъ Богъ чимáло дїточóкъ. Всі жъ покїрні, трудящі, помагають бáтькові й мáтері у всякій робóті; одна тїльки дочкá (Палáжкою звáли) удалась така лїніва! тїльки й робóти їй, що сидїть згорнўвши рўчки. Нї на сорóчку собї не нарядє, нї водї не принесє, нї корóви не вїдоїть. А дївка жъ така — глянуть на неї — здаєтця за двохъ зрóbить: висóка, гладкá и зъ вїду — не взявъ її врагъ — чорнявенька, хорóша-прехорóша!

Мóже бъ вона и не булá така лїніва, колібъ бáтько й мáти, нá лихо їй, такъ вь неї не кохáлись. Нїкóли булó не налáють — не то щобъ вдáрить — лїніву дитїну.

— Дóнечко моя! — булó почне бáтько: — чомъ ти вїчóго не рóbишь?... Якá жъ зъ тебе хазяїлка бúde?... Та тебе жъ нїхтó не вїзьме за себе. Кóму трéба такú

павську пиху, якъ ти? Чи не соромъ тобі дарма хлѣбъ їсти?

То мати заразъ и заступаєтця.

— Годі тобі, скаже, — гримать на дитину! Якъ до чо́го прийдеця, то буде зъ неі й хазяйка.... Аджэжъ не чужій хлѣбъ їсть, а нашъ.

Вже й подруженьки Палажчині повиходили заміжъ, а до неі и старостівъ не засилають, хочъ така дівчина, кажуть, що кращоі въ селі нема: біла, повна, тіло ніжне, — якъ панночка! бо нічо́го не робить: не печетця на сонці, не мерзне й на морозі.

Думавъ старій, думавъ, що ёму на світі робить зъ лівивою дочкою, та й каже:

— Як-би знайшовся такий чоловікъ, щобъ не біт-тямъ, а поважнимъ словомъ зробивъ зъ неі роботящу молодіцю, то я бъ зъ нею віддавъ би ёму третину всеі худоби, що маю.

Знайшовся такий чоловікъ зъ друго́го села; прийшовъ до Палажчиного ба́тька, и сина зъ собою привізъ. Зна́тний парінь, дівчині підъ пару.

— Віддай, каже, — твою дочку за мого сина, то побачишъ, яка зъ неі буде невсипуща хазяйка.

— Добре, каже ба́тько, — віддамъ, и зъ нею, якъ сказавъ, третину худоби; тільки гляди, щобъ не біли моєі дитини!...

— И пальцемъ, каже чоловікъ, — до неі не доторкнись!

Одружили Палажку зъ парубкомъ, и, добре погуляв-

ши на весіллі, свéкоръ забравъ молодихъ та й повізъ до себе. На другий день вся сім'я прокинулась раненько и кожний привявся за роботу, а Палáжка довго ще ворóчалась зъ бóку на бiкъ, поки не обрiдло лежать, а далi встала, сiла бiля вiкiнця та й поглядáе на вóлицю, и рада бъ то раденька, що ii нiхто не силуе до роботи. Къ обiду зiбралась уся сім'я, поставили на стiль борщъ; отъ свéкоръ и пита:

— А хто щó робiвъ?

Всякий, хто щó робiвъ, розказуе, а Палáжка мовчiть.

— А ти, невiстко, щó робiла? пита свéкоръ.

— Нiчого не робiла, одвiтила Палáжка, — и звичаю того не маю, щобъ робiть.

— Якъ нiчого не робiла, то нiчого й не iстимешъ: и въ насъ нема звичаю дárма годувáть лéжнiвъ!

Такъ сердешна цiлiсiнький день не iвши и сидiла: нема, бáчите, рiдноi неньки, нiкому було и шматóчокъ хлiбця дати небóзи.

На другий день сидiла, сидiла, а далi згадала, що тóчечка, якъ не порóбишъ, то й iсти не дадуть, — вхопила вiдра та й принесла води. Якъ посiдали обiдати, зновъ свéкоръ пита:

— А хто щó робiвъ?

— Всi робiли, одвiтуе свекрúха.

— А невiстка?

— Вона води принесла.

— Дайте жъ їй кúхликъ воді.

Віпила той кúхликъ небóга, поплакала, пожурилась, и зновъ голодує.

На третій день Палáжка принесла воді, и якъ свекрúха поралась біля печі, то й вона помогла їй вимішати кашу.

— А хто щó робівъ? пита свекоръ, сідаячи обідати.

— Всі робіли, одвітúє свекрúха; — а невістка и воді принесла, и кашу вимішувала.

— Дáйте жъ їй грúдочку каші.

Не наілась Палáжка тією грúдочкою. Нічого робить; якъ кажутъ: голодъ — не тітка, не нагодúє. Отъ вона годі вже сидіти, згорнúвши рúчки; потрóшки, потрóшки, та й стала така жъ роботяща, якъ и всі. Минúвъ тиждень и другий; отъ Палáжчина мáти и каже своému чоловікові:

— Щó-то дієтця зъ нашою дитиною? Мóже, вона кулаками слéзи втирає; мóже її товчúть и бьють нещасливу?... Запротóрили ажъ у друге село, та й досі вісточки объ неї не маємо. Хочъ би ти, чоловіче, навідався до неї.

У неділю пішовъ старій до своєї дочкі. Приходить — нема нікого: уся сімья пішла до цérкви, тільки одна Палáжка осталась и пораетця біля печі.

— А щó, дóнечко, пита старій, — якъ тобі живétця?

— Дóбре, тáту, одвітúє Палáжка, — спасібі Бóгу й лю́дямъ.

— Не б'ють тебе?

— Ні, не б'ють.

— Спасибі ім'я! — каже старій, перехрестившись.

Сівъ б'атько на л'аву, та й дивитця на свою дочку, а вона такъ тимъ рогачемъ орудує! то горшкі переставля, то жару підгребє, то вибіжить изъ х'ати дровецъ вруб'ать, то вх'опить відра та збігає по воду. Що се зъ нею сталось? дум'ає старій: оч'амъ своїмъ віри не йме. То було и до печі близько не підійде, а теперечки — глянь, як'а робот'яща стала!

Ажъ ось повертаютьця зъ ц'еркви св'екоръ изъ жінкою, зъ дітьми, а Пал'ажка якъ ух'опить шкуратокъ та б'атькові въ р'уки:

— Мн'ить, т'ату, каже, — ато т'утечки такі люде чудні, що якъ хто нічого не робить, то вони ёму й шматка хліба не дадуть!

Б'атько уз'явъ той шкуратокъ та й мене, а т'уть ввійшовъ у х'ату св'екоръ зъ жінкою и зъ дітьми.

— Здоровъ бувъ, св'ате! каже св'екоръ, — а що се ти робишь?

— Шкуратокъ мну, каже старій, усміхаючись, — щобъ не гулять, бо дочка міні сказала, що тутъ такі люде чудні, що якъ хто нічого не робить, то ёму й шматочка хліба не дадуть.

— Э, въ насъ такъ, св'ате! каже св'екоръ, глянувши на невістку. — Не збрехала твоя дочка. Бачь, як'а

стала роботяща! Теперечки давай, якъ обіщавъ, трітину, бо й пальцемъ я до неї не доторкнүвся.

— Якъ же ви її навчили? пита батько.

— А такъ: *вчи лінівого не молотомъ, а вчи голодомъ.*

III.

НЕ ВПУСТИ РАКА ЗЪ РОТА.

Летіла ворона по-надъ моремъ; дівитця — лізе ракъ. Вона хапъ ёго, та й понесла черезъ лиманъ у лісъ, щобъ, сівши де-небудь на гиллі, гарненько по-снідать. Бачить ракъ, що прихóдитця пропáсти, та й каже вороні:

— Эй ворона, ворона! знавъ я твогó бáтька и твою мáтірь: славні люде були!

— Угú, одвітúе ворона, не роззявляючи рóта.

— И братівъ и сéстеръ твоіхъ знавъ, каже ракъ, — щó за добрі люде!

— Угú, гугніть ворона, а рáка кріпéнько дёржить.

— Та вже хочъ вони и гáрні люде, каже ракъ, — а тобі не рівня. Міні здаётця, що й на світі нема розумнішого надъ тебе.

— Эгé! крýкнула ворона на ввесь рíть, та й упустила рáка въ море.

IV.

ДВА БРАТИ.

У багатого пана було двоє синівъ. Старшенький удався собі тихий, слухняний, все за книжкою сидівъ, а меншеньке такє вродилось швидке, шаловливе, — тільки йому й діла, що гася було по господі, шпурляє каміннямъ та собакъ б'є. Разъ идє старець побіля двору въ сімряжці, а меншенький паничъ вихопивсь на вулицю та й давай цькувать его собаками. Ну, сказано: собака и на владіку бреше; — отъ вони й рвуть, а старець уговорує панича: »гріхъ тобі«, каже, »сінку, знущатись надъ старими людьми; за се«, каже, »Богъ тебе покарає!« А паничъ ще гіршъ цькує и язикъ йому висолоплює, такъ-що старець годі вже поучати, та скорішъ на втікача. Росердився той старець на меншенького панича, та зразу святому Петрові й пожалівся: »святий Пётре«, каже, »покарай его за мене, щобъ вінъ, ледящо, десятому заказавъ, якъ цькувать старихъ людей собаками!« А Петро й каже: »добре, тільки не зразу; теперъ вонó ще дурє хлопья, не зрозуміє тії й карі; а отъ, якъ віросте, то вже хіба тоді.«

Повиростали паничі, а тамъ, якъ померъ батько, то

вони поділились худобою, поженілись и самі стали жить панами. Старшому Богъ у всьому помагає: посіє пшеницю, то вона віросте заввішки зъ чоловіка и по четвєрті зъ копі зерна дасть; а у меншого — або градомъ вібъє, або оврахъ понівечить. Старший збудувавъ караванъ, и женє такү горілку, що люде зо всіхъ слобідъ ідуть до єго купувати, а у меншого така смердюча, що й до носа ніхтó не донесє. У старшого степі вкриті гуртами, отарами, табунами, а вь меншого усє відохло и перевелось на нівить-щó. Тільки й дає єму Господь діточокъ: що рóкъ, то й прорóкъ; народилось їхъ зъ пятнацятєро. Старший братъ и нігáдки собі, лежить та загриба грóші лопáтою: усє єму Богъ дає; а менший працює, якъ рíба обь лідь побиваєтця, а нічóго не вдіє, ні вь чóму nemá єму талану. Все спрóдавъ, щó вь єго булó: и степі зъ хуторáми, и гаї, и такъ знищавъ, що nemá вь єго ні одєживи, ні шматка хліба. Голóдна дїтворá голóсить, а вінъ зъ жінкою сидить та плаче. Плакавъ, плакавъ, а далі й прóсить свогó янголя-хравітеля: »Змілуйся«, каже, »хочь ти на-до мною! Полеті до Гóспода, та вімоли міні зъ дїтками хочь по шматóчку хліба!« Полетівъ янголь и роска-завъ Гóсподу, якє ліхо тєрпить менший братъ, та й каже: »Бóженьку мій мїлий, дай імъ хочь по шматóчку хліба!« — »Дóбре«, каже Богъ: »нехай же вінъ иде до старшого брата и попрóсить хліба; якъ не дасть, то нехай у вєго молóтитъ зъ корóбки; якъ жє й зъ корóбки не дасть, то нехай зъ нимъ такъ згóдитця: щóбъ

тільки те зерно прийшлося на його долю, котре впаде йому съ постолі, якъ вінъ молотитиме.»

Прийшовъ менший братъ до старшого, а той сидить на рундуці, такий гладкий та ситий, сказано — багатий; тільки вздрівъ свого брата, заразъ вставъ и сховався въ будинокъ. Черезъ яку тамъ годину, висилає спитать, чого брату треба? Отъ менший и каже: »Прийшовъ до брата попросить шматокъ хліба собі и діточкамъ моімъ.» А старший братъ вибігъ на рундукъ, та й крикнувъ: »Женить його зъ двору!» Менший зновъ просить: »Братіку мій, дай міні хочъ зъ коробки молотить.» — »Не дамъ«, каже старший: »який зъ тебе молотникъ? ти міні тільки повівечишъ пшеницю!» — »Ну, якъ такъ«, каже менший, »то нехай тільки те зерно буде моє, яке попаде въ мої постолі!» Старший братъ засміявся та й каже: »Добре; дайте йому молотить зъ тієї скірти, що затекла и міші поточили.»

Молотівъ бідолаха цілісінький день; увечері роззівся, дівитця — въ постолі заскочило тільки два зерняточка. На другий день молотівъ — принісъ три зернини, на третій — чотірі; що-дня прибувало тільки по одному зернятку. Оттакъ молотівъ сердега цілісіньку зіму, а намолотівъ тільки зъ-пригорщъ пшениці. Вернувся до-дому; жінка зъ дітьми вийшла назустрічъ, и не пізвала сердешного: одъ праці вісохъ, вічахъ, ажъ очі йому въ лобъ позападали, и такъ ослабъ, що ледві до своєї хати припхався. Голодні діти обступили батька, просять хліба, а вінъ їмъ и показує пригорщъ пшениці,

що вімолотивъ: а слёзи такъ и капають на ту пшеницю. «Бачите, діточки», каже: «більшъ слізъ вітекло и трудового поту, якъ тихъ зернятъ, що для васъ намолотивъ; слізами жъ», каже, «нікого не нагодуюшъ, а одъ трудового поту ніхто ще не сидівъ голодний, — тільки я зъ вами, мої безталанні діточки!» Далі и каже янголю: «що міні на світі робить зъ сією пшеницею: змолотъ та спекті, то й одному їсти нічого?» Полетівъ янголь до Бога та й пита: «що робить меншому брату зъ тією пшеницею, що вімолотивъ?» — «Нехай», каже Богъ, «попросить у брата землі та й посіє.»

Зновъ потягъ манший братъ до старшого. «А чого тобі треба?» пита старший: «чи не схотілось ще съ постолá молотить!» — «Ні», каже менший: «пришювъ до тебе просить земельки, щобъ посіять ту пшеницю, що зъ ласки твоєї намолотивъ» — «А багачко намолотивъ?» пита старший. — «Ось скільки», каже менший, и показуе ёму ту пригощъ. — «Добре», каже старший, — а самъ регочетця, ажъ за живіть беретця: «дамъ тобі землі скільки душі твоїй завгодно! Иди жъ у царину, — тамъ есть ланъ десятивъ въ пятдесятъ, а може и більшъ буде: то коли достане сієї пшениці, то хочъ увесь засівай, — нехай тобі Богъ помагае!» Подякувавъ менший братъ старшого, пішовъ собі до того лану та й почавъ сіяти. Сіє та й сіє, — відкіля та у Господа й пшениця беретця, неначе зъ рукава сиплетця, якъ дощъ шумить. Цілісінький день сіявъ, ажъ поки всёго лану не засіявъ, ище й осталося зъ пригорщъ, стільки,

скільки й було. Такъ вже, бачите, давъ ёму Богъ милосёрдний. »А щó«, спитавъ старший братъ, побачивши меншого: »чи стало тобі лану«? (а самъ смієтця). »Ні, не стало«, каже менший: »ось скільки ще осталося пшениці.« — »Брешешъ«, каже старший: »ти мабуть не сіявъ, бо стільки міні й учора показувавъ.« — Піді, подивісь«, каже менший, »коли не ймешъ віри.« Поїхавъ старший въ царину: ажъ справді, увесь ланъ засіяний и заволочений. »Що воно за причча така«? подумавъ собі, та й каже: »побачимо, який зъ сёго пива буде квасъ!«

Незабаромъ зійшла пшениця така густа та рясна, якъ щітка, — ажъ весело на неї глянуть; а та, що на лану старшого брата, ледві зъ землі вилазить, жовта и позакручувалась. Завідно стало старшому брату, — отъ вінъ и каже: »Ні, вже вибачай, брате, не оддамъ я тобі сёго лану, — бері мій«. Нічого робить меншому; прийшовъ до-дому та й плаче. Полетівъ янголь до Бога: »такъ и такъ,« каже: »старший братъ обіжає меншого; щó звелишъ робить бідоласі?« А Богъ и каже: »Нехай бере братівъ ланъ, а сей я градомъ вибью.«

Недóвго и втішався старший братъ одібранимъ ланомъ: набігла хмарка, — якъ учістить градъ зъ куріне яйце, всю пшеницю до стеблá вибивъ. Росёрдився старший братъ. »Се«, каже, »ти міні такé нещастя принісъ: зроду сёго зо мною не було; не хóчу твого лану, — я свій назадъ беру!« Зновъ заплакавъ менший братъ и зновъ янголь полетівъ до Господа за порáдою; а Богъ

и каже: «Нехай не журитця! я зроблю ёго лань такимъ, якъ и бувъ.»

Пославъ Господь хмарку на витолочений лань, вона ёго и тёплыми дощами скропляе, и вкрива по холоднимъ зорямъ, и вітерцемъ продува, стереже ёго, пестує якъ рідна мати свою дитину. У Бога, кажуть, усє за дверима: відкіля що й взялось! и пшениця розрослась и заколосилась на-вдивовіжу. Ажъ ось идє Петро зъ старцемъ понадъ тимъ ланомъ, а старець и каже: «Подивісь-лишенъ, святій Пєтро, яку Богъ пшеницю вродивъ: зроду такої не бачивъ!» — А Петро й пита: «А знаєшъ, чія се пшениця?» — «Не знаю», одбазує старець. — «Се того чоловіка», каже Петро, «що цькувавъ тебе собаками». — «Глянь!» подумавъ старець: «не багачько жъ буде ёму користи зъ сієї пшениці: я такъ зроблю, що скільки бъ вінъ кіпъ не навантаживъ на візъ, то більшъ зъ нєго не вімолотить, якъ одинъ тільки мішечокъ». Зрозумівъ сю ёго думку святій, Петро та якъ вернувся до себе, заразъ и попросивъ Бога послатьдо мєншого брата янгола. «Скажи», звелівъ ёму Богъ, «щобъ вінъ, якъ буде перевозить пшеницю, не більшъ клавъ на візъ, якъ по одному спопочку.»

Зжавъ мєнший братъ свою пшеницю и перевізъ якъ ёму вєлево. Ставъ молотить: що вдарить ціпомъ, такъ ёму мішокъ пшениці и висиплетця. Позасипавъ повнісінькі закромі, ищє й здоровєнні ворохі стоять на току, — нікуди вже й ховать. Зновъ идє Петро зъ старцемъ побіля току мєншого брата, а старець и каже: «Ди-

вісь-лишэнь, святій Пётре, скільки Богъ давъ сѣму чоловікові пшениці; та яка жъ гърна та чїста, нема въ неї ні зана (¹), ні кукілю». — «А знаєшъ, чїя се пшениця?» пита святій Петро. — «Не знаю,» одказавъ старець. — «Се того чоловіка», каже старець, «що цькувавъ тебе собаками». — «А щобъ вінъ не діждавъ зъ сїєї пшениці хлїбъ Божий їсти!» скрикнувъ старець; — ажъ почерво-нівъ зъ досади: «щобъ той», каже, «подавився першимъ шматкомъ, хто ёго й їстиме!» Зновъ попрохавъ Бога святій Петро, зновъ пославъ Богъ янголя до меншого брата: «скажи», каже, «ёму, щобъ вінъ напїкъ зъ пшениці буханцівъ, и, крий Боже, щобъ не ївъ и не куштувавъ якї вони, а нехай несé їхъ у церкву Божу и роздасть старцямъ. «Напїкъ менший братъ буханцівъ повнісіньку торбу та й понісъ до церкви. Якъ скінчилась служба, отъ вінъ и вїйшовъ на цвїнтаръ, а той старець сидїть собі зъ краю, протягуе рўку и голосить: «Христá ради!» Отъ, менший братъ и давъ ёму першому буханець, а старець трóшки проголодавсь, хїпъ той буханець, укусивъ та, не розжувавши гарáздъ, хотївъ проковнўть, та й подавився. Тутъ инші старці почали ёго въ спїну штовхать, — хто кулакóмъ стусонé межи-плéчї, хто костилéмъ ткне підъ ребро, хто затóчить по потїлиці, — насїлу вїбили ёму зъ глóтки той шматóкъ. Стрївся старець зъ Петромъ, та й каже: «Яка сёгóд-

---

(¹) Зана—таке зілля, що якъ доспїе, то неначе сажа зъ квіт-ки сиплетця и темнить пшеницю.

ні зо мною кумедна причча трапилась: трóхи бувъ на смерть не подавився!» А Петро ёму й каже: »Се тобі, старче, такъ Богъ зробивъ за те, щобъ дрúгому не бажавъ давитись. Росердився-еси на дурне хлопъятко, що цькувало тебе собаками, та й ставъ вадить чоловікові, котóрий на свойму віку доволі принявъ того лиха, а не зробився жъ ледащомъ. Та ще хотівъ щобъ вінъ подавився першимъ шматкомъ хліба, добúтого слізю та трудовимъ пітомъ!» — »Гóсподи«! сказавъ тоді старець: »Ти оди́нь и милосердний, и справедливий! помилуй мене́ грішного; ніколи вже не б́уду вадить тому́ чоловікові, котрóго ти м́илуешъ!«

Съ тої порі переверну́лося щастя братівъ. Мёнший ставъ багатіть, а старший все стративъ и прийшовъ до мёншого голóдний и холóдний, за шматкомъ хліба. Мёнший принявъ ёго якъ брата рідного, бо зкоштувавъ на своёму віку гірко́ї, такъ знавъ що́ такé лихо;—наді́ливъ ёго землею, скотиною, постро́ївъ ёму будинокъ, а самъ ще багатший та щасливіший ставъ.

ЛУЧЕ НЕХАЙ БУДЕ ЗЛИЙ, НІЖЪ ДУРНИЙ.

(Пріказка).

У бацька та въ матері була однимъ одна дочка. Стари дуже любіли свою дитину, годіли їй якъ болячці печеній, та й розбалували такъ, що вона орудувала бацькомъ та матірью неначе наймитами: що зхотіла, те й робіла. Сусіди й родичі, глєдючи на неї, якъ вона вередує, було й кажутъ:

— Постривай лишень, Хвесько (такъ звали дівчину), якъ одружися, то вже тоді не будешъ оттакъ верховодить: чоловікъ не буде тобі потурать, якъ дурний бацько та божевільна мати.

А вона слухає та смієтця.

— Не бійтєсь, — каже, — я вийду заміжъ за дурня, та й буду робить що схочу, якъ и теперечки.

— Оттакє вігадай! — одказують їй, — якъ такі можна зъ дурнемъ одружитись!... Одъ дурня, кажутъ люде, якъ одъ ледачого чоловіка, полі вріжъ!

— Эть, — каже, — не треба міні того розумного, я й сама розумна, аби тільки менé слухавъ.

Свѣтали Хвеську й хороші люде, такъ не пішла, все дурня собі шукала, — та й знайшла такого, що здається дурнішого и на всьому світі не знайти. Хвеськомъ прозивався. Батько й ма́ти почали́ бу́ли її одмовляти, такъ и слухать не схотіла:

— Не вамъ — каже — зъ нимъ жити, а міні!

Ну, якъ одружилась Хвеська зъ Хвеськомъ, батько збудувавъ їмъ особливу хату и наділівъ худобою. Господаріює Хвеська, у всьому передъ веде, а Хвесько слуха її й поважа, неначе жінка чоловіка. Такъ затежъ нічого ісьнько и не робить, бо й робить не вміє: стане косить — ко́су поламає, візметця за серпъ — рѹки собі поріже. Було Хвеська одна и въ полі ходить, а свого Хвеська, неначе хлопчятко, зоставляла двору стерегти; такъ и господи жъ не встережé: тільки Хвеська зъ двору, такъ вінъ и вклався спати; вернетця небога, стане оглядувать господарство, то або волівъ вкрали, або діловання порозносили. Якъ вже сердешна не працювала, якъ не побивалась, а ніякъ одна не встережé худоби и не придбає, щобъ було чимъ одягти себе й свого дурня, та ще й нагодувать, бо й здорово тріскавъ. Такъ отто́ й ро́ку не прожили́, якъ зніщились и обідніли, такъ що часомъ и шматка хліба нема, и хата зробилась обіхідчаста. Терпить сердешна Хвеська; де-коли ніщечкомъ собі поплаче, а одъ людей ховається зъ своїмъ горемъ: віхто́ якъ сама жъ собі наро-

біла: бачили очі, що купували, і жте жъ хочъ повилазьте!

Разъ пішла Хвеська въ поле жати, а Хвеська післала до батька.

— Піді лишень, — каже, — та попросі, щобъ хочъ чого небудь дали, то дали.

Прийшовъ Хвесько до батька, та й каже якъ звеліла ёму Хвеська. А вже вінъ такий бувъ покірний та слухняний, — що бъ ёму жінка не звеліла, чи воно доладу чи ні, то такъ саме й зробить.

— Добре, — каже батько, — сёгодні зарізали ягнятко, такъ отъ вамъ стегно баранинки.

Принісъ Хвесько до дому ту баранину, та й кинувъ її на долівці въ сіняхъ, а собаки донюхались та й ззіли. Вернуласть Хвеська, пита:

— А що батько намъ давъ?

— Давъ, одказуе Хвесько, — баранини, такъ я її сховавъ на долівці въ сіняхъ, а бісові собаки и згамкали.

— Дурний! хіба жъ такъ ховають баранину!.. ти бъ її порізавъ на шматочки, та гарненько намочивъ у почівкахъ, то бъ я тобі борицику зваріла.

На другий день пішла Хвеська у поле, а Хвеська зновъ послала до батька, щобъ чого небудь попросивъ. Прийшовъ Хвесько до батька та й просить, якъ ёму казано.

— Добре, — каже батько, — візмі жъ оцей жуцанокъ, вінъ ще новенький, то згодітця.

Привісць Хвесько́ жупанокъ до до́му, поріза́въ на шма́ткі, та й намочі́въ у но́чівкахъ. Верну́лась зъ по́ля Хвесе́ька, пита́: що́ ба́тько давъ, — а вінъ и пока́зуе въ но́чівкахъ поріза́ний жупанокъ, та ще й ска́литця до не́ї, дума́е собі: «о́ть Хвесе́ька по голо́вці ёго́ погла́дить за те, що́ такъ са́ме зробі́въ, якъ вона́ ёму́ ка́зала.»

— Що́ се ти, ду́рню, наро́бівъ! — скри́кнула Хвесе́ька, — на́ що ти поріза́въ жупанокъ? хіба́ се ба́ранина? ... Ти бѣ, ду́рний, гарне́нько ёга́ згорну́въ, та й по́вісивъ на же́ртці, а въ неде́лю одя́гся бѣ та пішо́въ до це́ркви.

Зъ пере́годомъ зно́въ, поси́ла сво́го Хвесе́ька, по́проси́ть чо́го-не́будь у ба́тька. Прийшо́въ Хвесе́ько́, про́сить.

— До́бре, — ка́же ба́тько, — на́те жѣ вамъ на́ймичку; тепе́речки робо́ча порá, то вона́ ста́не вамъ у ве́лікій приго́ді.

Приві́въ Хвесе́ько́ на́ймичку до до́му. Ті́льки увійшли́ у ха́ту, а вінъ до не́ї, та й пха́ до же́ртки. Та́ відъ ёго́, а вінъ її цу́пить за ко́си, щобѣ́ повіси́ть на же́ртку; такъ на́ймичка вхо́пи́ла товка́чь, та тимъ товка́чемъ по пи́ці ёго́ разъ и вдру́ге; ві́рвалась и вті́кла. Верну́лась Хвесе́ька, спи́тала, що́ ба́тько давъ, а Хвесе́ько́ й ка́же:

— На́ймичку давъ! та́ якъ ставъ я її віша́ть на же́ртку, такъ вона́, гладка́, усю́ пи́ку мні́ товка́чемъ побі́ла, та й вті́кла!

— Дурний, — каже Хвеська, — се міні батько на підмогу давъ наймичку; ти бь її посадивъ, та почастувавъ горілочкою..

На другий день зновъ поси́ла вона́ Хвеська́ до ба́тька, щобъ давъ чимъ небу́дь поперево́зить ко́пи, що понажи́нала. Пішо́въ Хвесько́ до ба́тька, а той и давъ ёму́ коби́лу. Приві́въ Хвесько́ ту коби́лу, за́разъ її въ ха́ту, заві́въ за сті́ль, та зня́вши зъ по́лиці пля́шку зъ горі́лкою, и часту́е. Коби́ла зна́й зади́ра до-гори́ го́лову, а вінъ кла́няетця та про́сить; да́лі зда́лось ёму́, що вона́ соро́миця, — отъ вінъ ча́рку і́й въ зу́би, а коби́ла якъ учисти́ть ёго́ за́домъ, и сті́ль полама́ла и горшкі́ побі́ла; та вже я́кось уда́рилась голо́вою объ дві́рі, такъ вони́ відчи́нілись, отъ вона́ и вті́кла. Верну́лась Хвеська до-до́му.

— Хто се, — спита́ла, — та́кий гармі́дерь наро́бивъ?...

— Та се жъ, — одка́зуе Хвесько́, — та бі́сова коби́ла, що ба́тько то́бі давъ. Ставъ її якъ до́бру частува́ть, а вона́ гладка́ якъ садоне́ мене́ у гру́ди, такъ я ажъ підъ ла́вою опині́всь.

— Якъ ба́чу, — ка́же Хвеська, — пра́вду лю́ди ка́жуть: вче́ний ду́рень ще дурні́ший одъ невче́ного!

Не ста́ла вже Хвеська ёго́ поси́ла́ть; якъ чо́го тре́ба, то сама́ пі́де, а вінъ сиді́ть собі́ въ ха́ті та тільки ло́ца. На за́гові́ни пішла́ Хвеська до ба́тька, и Хвеська́ зъ собо́ю узя́ла.

— Тільки, — ка́же ёму́, — гледі́ міні́, якъ бу́демъ

обідать, то ти ні до чо́го не дотóркуйсь, ато́ якъ ста-нешъ тріскать, то все порозлива́ешъ и поперевертуешъ; після́ обідъ я сама́ тебе́ нагодую.

Прийшли́ до ба́тька, ста́ли обідать. Голо́дний Хвесь-ко́ ні до чо́го не дотóркуетця, тільки дівитця та слінку ковта́. Після́ обідъ понахо́дили сусіди, родичі. Хвеська забала́калась изъ німи та й забу́ла про свого́ дурня; а да́лі зъ німи пішла́ погуля́ть, и верну́лась вже пізно у ве́чері. Тільки въ хату́, а голо́дний Хвесько́ до неі.

— Істи хóчу!

Хвеська до пе́чі, вітягла ма́кітру зъ варениками, зняла́ зъ полиці глекъ изъ сметано́ю и поста́вила передъ Хвесько́мъ. А вінъ ухопи́въ обома́ рука́ми вареникъ, та й шурхну́въ у глекъ изъ сметано́ю; тягне наза́дъ, такъ ніякъ не вийме рукъ. Носитця по хати́ сердеший зъ тимъ глекомъ, та хліпа.

— Піді, — ка́же Хвеська, — на двіръ та розбий глекъ объ кіло́къ.

Вийшовъ Хвесько́ на двіръ, а тутъ біля тину стоїть ба́тько; а вінъ ёго хряпъ по голо́ві, — той такъ и ге́пнувсь объ зе́млю. Повибіга́ли зъ хати́: до ба́тька, — а вінъ якъ неживий.

— Що́ се ти, дурню, нароби́въ! — скрикнула Хвеська на Хвеська́, — замісь объ кіло́къ, розби́въ глекъ объ ба́тькову го́лову?

— Такъ, такъ, — одка́зує Хвесько́, — я й ба́чивъ, що ба́тько, такъ дума́въ, що то́ кіло́къ, та й вдари́въ!

— Иди жъ собі къ бѣсовій матері, — грѣмнула Хвѣська, — цуръ тобі, пекъ тобі! Не хочу я зъ тобою ні жити, ні дивитця на тебе. Теперечки й самá дурна́ бачу, що люде правду кажуть: »Луче нехай́ буде злий, ніжъ дурній!«

VI.

РОЗУМНИЙ БРЕШЕ ЩОБЪ ПРАВДИ ДОВУТИ.

(Пріказка.)

Живъ собі у якімсь містечку дуже багатий крамарь; було въ ёго до-чорта грóшей: повнісінька скріня карбóванцівъ и талярівъ. Якъ жé вмеръ и три ёго сини ста́ли ділітьця худóбою, то въ тій скріні й залізного шага́ не знайшли. Ста́ли браті́ міркува́ть, кому́ бъ зага́рбать ті грóші? не взявъ же їхъ старій зъ собо́ю на той світь! та й зъ чужіхъ люде́й ніхто́ до нихъ не захо́дивъ, и скріня за́мкнута, а грóшей чортъ-ма... Ду́мали браті́, гада́ли, що́ імъ на світі робі́ть? отъ ста́рший братъ и ка́же:

— Ходи́мо у пала́нку до військовóго судді, нехай вінъ насъ розсе́дить, хто зъ насъ трёхъ зло́дій, бо вже óпрічъ насъ нікому и вкра́сти тихъ грóшей.

Згоди́лись браті́, и пішли́ у пала́нку до військовóго судді. А той суддя́ такий бувъ розу́мний та спрі́тний, що́ якé бъ те́мне діло не було́, то за́разъ ёго на світь ви́веде, а гля́не на чоло́віка, то й ду́мку ёго відга́дує.

Прийшли брати до судді, вклонились, положили, по звичаю, на сирно буханьці, та й розказали ёму про своє діло.

— Постривайте жъ, люде добрі, — каже суддя, — дамъ порáду дрúгимъ, та й объ вашімъ ділі поміркуюемо.

Якъ випровадивъ суддя тяжущихъ и запросивъ братівъ у світлицю:

— Сідайте, люде добрі. — каже, — та скажіть міні, чи ви бачили коли нашу сотниківну?

— Якъ не бачить, — одказують брати, — бачили, на всю околицю крáля, здаеця на всёму світі не знайти такої гáрної та сановітої дівчини якъ вона!

— Ну, такъ добре жъ, що бачили, — каже суддя, — а чули ви, що вона одружилась зъ старімъ діюгою Черкасськимъ повкóвникомъ?

— Не чули, — скрикнули брати, — и не сподівались!

— Ну, такъ теперички слухайте, щó я вамъ казатиму; якъ розкажý про сю чудасію, такъ тоді вже и вамъ порáду дамъ. — Міжъ людьмі була така чутка, що сотниківна кохалася вже зъ якимсь крутіусомъ, чи шибáй-головою, — такъ, бачите, не хотілось їй за старóго; однакъ бáтько приневóливъ и небогу повінчали зъ повкóвникомъ. Якъ повінчали, повкóвникъ и повізь до свого дворіща молодú жінку. Звісно, товариство и приданкі бенкетують собі, а князя й княгіню повелі

спати; якъ дружкі повиходили зъ спальні, сотниківна пуць передъ дідюгою навкóлішки, та й каже:

— »Слúхай, нелюбе, кохáлась я зъ однимъ козакомъ и заприсягáлась нікому бiльшъ, якъ ёму одному, віддати моє дівóцтво; такъ коли хочешъ, щобъ я тебе поважáла и до смёрти була тобі вірною, то одпусти мене на нічъ до мого кохáного; якъ жé не пúстишъ, то що-дня бúду тобі змінять, самá пропадú и тебе за собою на той свiтъ потягну!»

»Старий крутнúвъ вúса, почúхавъ потiлицю, помiркувавъ, та й одпустивъ.»

— Одпустивъ! — скрикнувъ старший братъ, — оттакого дурня знайдi!

Кiнувъ окомъ на ёго суддя, та й зновъ почавъ розказувать:

»А одпускаючи старий свою жiнку, й каже:

— »Иди, та тiльки нищечкомъ, щобъ вiхто не знавъ и не бачивъ, атó наробишъ и собі и мiнi недóброi слави.»

»Накинула на себе небога свитiну, та й пiшла якъ була úбрана на весiллі, въ жемчугi, въ дукачахъ и самоцвiтахъ. Нiчъ була тёмна, вiчого не видко, хочъ въ око стрель, та й не бiльзько до того козакá, зъ котримъ вона кохáлась, ажъ на вигонi за мiстечкомъ. Идe сотниківна та й идe, вiчого iй и не страшно; — не даромъ люде кажутъ, що кохання ненáче дóбрый кiнь нóсить чоловiка. Коли, де не взявсь, на зустрiчъ iй гайдамака, — хапъ iй за грúди; хочъ и тёмно, а побá-

чивъ, собáчий синъ, жéмчугъ та дукачі; хотівъ бувъ за-разъ позривáть, а сотниківна ёго за рúку.

— »Поєтривáй, — каже, — чоловіче, не рушъ мого убрáння, нехай отгáкъ побáчить мене мій кохáний; а якъ верну́сь відъ ёго, то самá тобі віддámъ оцi цяцькi!«

»Росказáла гайдамáци, хто вона и якъ ii пустивъ старий чоловікъ до кохáнка.

— »Дiво та й тiльки! — каже гайдамáка, дослúхавши сотниківну; — иди жъ, — каже — до свого кохáнка та гледи не збрешi, наза́дъ верни́сь.«

»Сидiть козákъ бiдолаха вь своїй хáтi, проклинае свою дóлю: хочъ не зрадила ёму ёго кохáна, такъ всежъ такi стрáтивъ ii на вiки вiчнi. Зажури́вся сердешний и горючими слiзáми вмивáетця; коли чуе — хтось лапае бiля клáмки; вiдчинивъ двéри, — и очáмъ своїмъ не йме вiри: передъ нимъ стоить сотниківна, у́брана якъ пiдъ вiнець, ненáче зъ самого вéба до ёго прилетiла.

— »Чи тебе жъ, моé сёрденько, — скрикну́въ козákъ, — я бáчу передъ собою?«

— »Мене, козáче! — одказáла сотниківна, — додиржала я свого слóва, твоя на всю нiчъ, зъ душéю, зъ тiломъ!

»Притули́ли одiнъ одного до сёрця та й заплакали: щáстя, якъ и горé, кажутъ люде, тóчить слéзи. Якъ трóшки опáмятувались, козákъ и пита́ сотниківну:

— »Якъ же ти втiклá одъ твого нéлюба?

— »Я не тікала, — одказує сотниківна, — вінъ самъ менé пустівъ.

»Та й розказала ёму усé якъ було. Замислився козакъ, и ёму досталося покрутіть вуса и почухать потілицю; думавъ, думавъ, зітхнувъ, та й каже:

— »Коли твій нелюбъ до тебе такий ласкавий, що уваживъ твоє прохання, то й я повертаю тобі назадъ твоє слово: щобъ воно не скривдило тебе на віку! Будь щаслива; якою прийшла, такою и повертайся до свого нелюба!»

— Оцёй, мабуть, ще дурніший одъ старого повкóвника! — скрікнувъ середущий братъ.

Суддя глянувъ на ёго, та й розказує дальшъ.

»Повертається сотниківна до дому, а гайдамака вже її стереже. Тільки вгледівъ, до неї.

— »А що? пита чекаво.

— »Нічого, каже сотниківна.

»Та й розказала гайдамаці, що міжъ ними було.

— »Оцё, якіжъ чудні люде, — обізвавсь гайдамака, чухаючи потілицю. Далі думавъ, думавъ, та й каже: »коли твій чоловікъ и коханокъ змілувались надъ тобою, то й я тебе мілую: якъ прийшла, такъ и йди собі до свого нелюба!»

— Оцёй, мабуть, ще дурніший за тихъ двохъ! — скрікнувъ менший братъ, ажъ зъ місця скóчивъ.

»Ну, теперечки, — каже суддя, — слухайте, що я вамъ казатиму объ вашому ділі. Ти, — каже старшому, — рівнівий чоловікъ!.. Ти (суддя глянувъ на се-

реду́щого) дуже ласий до гáрнихъ панянокъ! А ти, — гримнувъ на мѣншого, — злódий, ти загáрбавъ бáтьківські гроші!

Мѣнший братъ сюді-туді, одмовля́тьця.

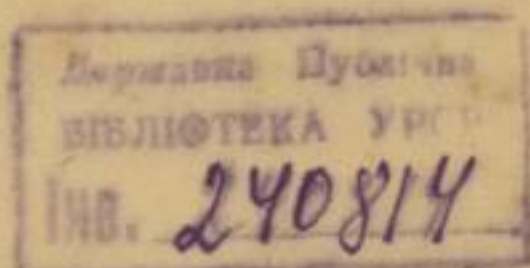
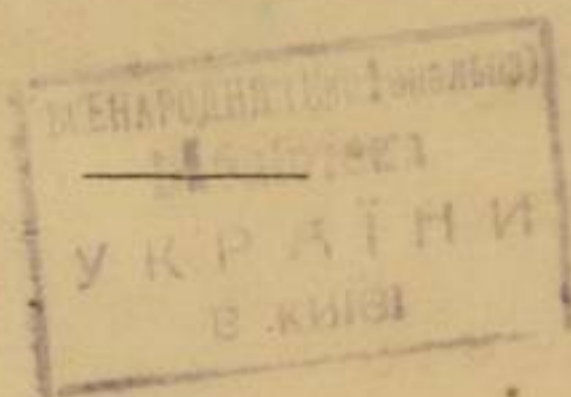
— Признавайсь, — ка́же суддя, — бері третіну, а остáтні верні́ брата́мъ; а не вернешъ, то ми й самі допита́ємось; та ще й на ші́биниці тебе похита́ємо!

Нічого робіть мѣншому́ брату, призна́вся и верну́въ брата́мъ вкрадені гроші.

— Якъ же теперечки, — спитáли браті́, — живé старій повкóвникъ зъ молодóю жінкою?

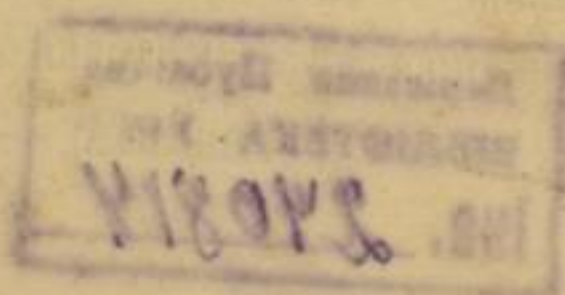
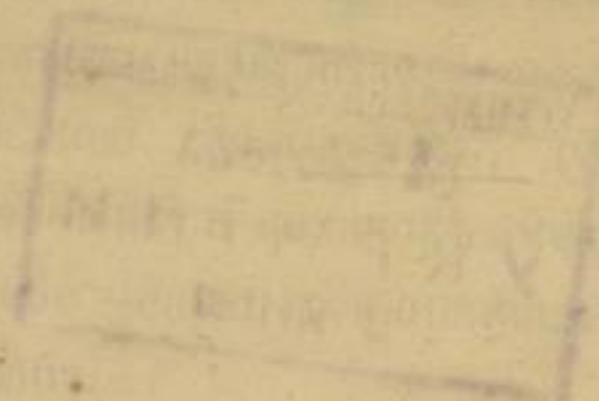
— Та ні! — ка́же віськовій суддя, — сотниківна и не думала одружитись зъ старімъ повкóвникомъ: се я брехáвъ, щобъ добúти правди!

Отъ як-би́ тако́го розумного суддю́ посла́въ намъ Господь милосéрдний!

— пр А гавишико гхивриг он йлоси жикл (отомъ до
— ашпильдъ гильдасе пр йдосе — отомъ же съ ашпильдъ
вотъ пр

Ишпильдъ протъ протъ ашпильдъ
— Прованселе, — каже судья — бори протъ
востанъ протъ протъ; а не востанъ, то ми й протъ
томъ протъ, та протъ протъ протъ протъ протъ
Протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
— протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
старъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
— протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
Отъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ
Протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ протъ

Bu.2956